

Quaderns d'Arqueologia

BIBLIOGRAFIA ARQUEOLÒGICA DE L'ALT CAMP (III)

per M. Ester Fabra i Salvat

Paraules clau: bibliografia, arqueologia, Alt Camp

Resum: El treball és el tercer lliurament de l'estudi iniciat a *Quaderns de Vilaniu*, 29, amb la recerca i comentari de les publicacions que esmenten o estudien jaciments o materials arqueològics ubicats o relacionats amb l'Alt Camp. La recopilació vol ser una eina didàctica i de consulta fàcil amb àmplia informació sobre la localització de cada una de les entrades esmentades. Aquesta tercera tramesa forma part d'un estudi més extens que seguirem publicant.

Abstract: This work is the third delivery of the study began in the *Quaderns de Vilaniu*, 29 with the research and commentary of the publications that mention or study the sites and materials related to Alt Camp. The compilation is meant to be an easy and didactic tool with information about the location of the mentioned entries.

Presentem la tercera part de la bibliografia ja publicada amb el títol "Bibliografia Arqueològica de l'Alt Camp (I)" apareguda a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 29, maig de 1996 i "Bibliografia Arqueològica de l'Alt Camp (II)" apareguda a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, núm. 33, maig de 1998.

Partint de les premisses ja enunciades en aquell primer treball, oferim ara cinquanta noves ressenyes a l'entorn del patrimoni arqueològic de la nostra comarca. Recordem les divisions establertes en aquell primer article que ens faciliten la localització de cada entrada:

A. Aspectes globals de la comarca

B. Etapes cronològiques:

B.1. Paleolític

B.2. Neolític

B.3. Edat dels metalls

B.4. Iberisme

B.5. Món romà

B.6. Època medieval

B.7. Edat moderna

B.8. Arqueologia industrial

C. Altres

Llista de biblioteques on es poden localitzar els documents:

BPV: Biblioteca Popular de Valls

BIEV: Biblioteca de l'Institut d'Estudis Vallencs

BMNAT: Biblioteca del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

BURV.FLL: Biblioteca de la Universitat Rovira i Virgili. Facultat de Lletres

BCAMV: Biblioteca de la Comissió d'Arqueologia del Museu de Valls

B.1 Paleolític

101. "Els arqueòlegs denuncien l'espoliació que pateix el jaciment de Picamoixons", a setmanari *El Pati*, núm. 538, Valls, 21 de gener de 1994, 56 pàgs.

Loc. pàg.: 20

Loc. document: BPV

S'informa de la denúncia presentada pels arqueòlegs del Laboratori d'Arqueologia de la Universitat Rovira i Virgili al Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya per les contínues espoliacions que està patint el jaciment paleolític de Picamoixons.

102. CARBONELL I ROURE, E. i altres: "El centre d'intervenció prehistòrica de Picamoixons", a *Butlletí Arqueològic*. Reial Societat Arqueològica Tarraconesa. Època V, anys 1986- 1987, núm. 8 i 9. 322 pàgs. (pàgs. 3-14 amb planimetria)

Loc. document: BIEV

El treball exposa el mètode i els objectius que es van plantejar en els moments de la seva excavació. Així mateix, avança unes primeres conclusions i hipòtesi d'estudi entorn al jaciment.

103. Fotografia, a *Butlletí. Centre d'Estudis Alcoverencs*. Núm. 59, juliol-setembre 1992. 30 pàgs.

Loc. pàg.: 1

Loc. document: BIEV

Fotografia de Vergès/ Ollé del jaciment prehistòric d'Eixarmades I.

104. "Arqueòlegs de la Rovira i Virgili reinicien per quinze dies les excavacions del jaciment de Picamoixons", a setmanari *El Vallenc*, núm. 271, Valls, 11 de juny de 1993, 60 pàgs.

Loc pàg.: 33 amb fotografia

Loc document: BPV

Notícia de les excavacions al jaciment paleolític de Picamoixons. Es fa una denúncia de l'espoliació que ha sofert i l'interès dels arqueòlegs del Laboratori d'Arqueologia de la URV per tal que es faci un pla de protecció i de tancament de l'indret. Es descriuen breument els materials que han aparegut fins al moment i la seva cronologia.

105. "Presenten un projecte per protegir dels espoliadors el jaciment de Picamoixons", a setmanari *El Pati*, núm. 515. Valls, 30 de juliol de 1993. 95 pàgs.

Loc. pàg.: 22

Loc. document: BPV

Presentació per part del Laboratori d'Arqueologia de la Universitat Rovira i Virgili d'un projecte de protecció del jaciment de Picamoixons. Es dona una breu explicació del seu contingut, possibles excavacions i breu presentació del jaciment.

B.3. Edat dels metalls

106. *Notes històriques de Figuerola (commemoració del mil·lenari de la primera notícia escrita de Figuerola, 980-1980)*. Ed. Ajuntament de Figuerola i Comissió del Mil·lenari. Figuerola, 1980. 276 pàgs. amb fotografies

Loc. pàg. 17-26, 28-29 amb fotografies

Loc. document: BIEV

Recull de notícies entorn a la Cova del Gat prenent els referents clàssics dels llibres *Les arrels de Catalunya*, de M. Tarradell, i *El Cau d'en Serra*, de S. Vilaseca.

Els autors, en primer lloc, inclouen la troballa arqueològica dins l'adscripció cultural del calcolític; la situen geogràficament, la descriuen i, finalment, analitzen les seves troballes.

El capítol II —orígens— s'inicia amb una breu repassada dels moments culturals ibèric i romà a la zona. S'anomena l'aparició de ceràmica ibèrica a Prenafeta i d'un as del s. II dC al nucli urbà actual de Figuerola. S'insinua la hipòtesi de la via romana Tàrraco-Ilerda passant pel coll de Prenafeta.

Els autors no aprofundeixen cap de les hipòtesis que enuncien sinó que s'hi aproximen de manera molt superficial.

107. VEGA, Josep de la: *Cova de Mont-ral (Serres de Prades)*. ADAHUB. Memòria. Barcelona, 1976. 33 pàgs.

Loc. pàgs.: 25-30 amb dibuixos

Loc. document: BMANT

Situació, descripció i morfologia de la cova junt amb una breu descripció dels materials apareguts corresponents al bronze final i romà.

108. VILASECA, S.: "Mont-ral (Tarragona). Cova de la Moneda". *Noticiario Arqueológico Hispánico*, I. Cuadernos, 1-3. 1952. Ministerio de Educación Nac. Madrid, 1953. 279 pàgs. + LXVII làmines

Loc. pàg.: 189

Loc. document: BURV.FLL

Textualment: "Sobre el Brugent, a unos 900 m. s. m. y encima de la Cova dels Teixos. Tiene una vasta entrada casi trian-

gular y una galería de fondo y a la izquierda. Los hallazgos fueron escasos (algunos huesos y cerámica lisa acordonada principalmente)."

109. VILASECA, S.: "Mont-ral (Tarragona). Cova dels Moros". *Noticiario Arqueológico Hispánico*, I. Cuadernos, 1-3. 1952. Ministerio de Ed. Nac. Madrid, 1953. 279 pàgs. + LXVII làmines

Loc. pàg.: 189

Loc. document: BURV.FLL

Textualment: "Este nombre se le dio a causa de su proximidad a la fuente del Moro. Forma un vestíbulo de 4 x 3 m y 2,5 de altura, orientada a E-SE, que termina en una grieta de 5 m de longitud por 1 de anchura y de alturas variables. Dio algunos huesos humanos y fragmentos de cerámica lisa a mano."

110. VILASECA, S.: "Mont-ral (Tarragona). Farena. Avenc de Roca de Abelles". *Noticiario Arqueológico Hispánico*, I. Cuadernos, 1-3. 1952. Ministerio de Ed. Nac. Madrid, 1953. 279 pàgs. + LXVII làmines

Loc. pàg.: 189

Loc. document: BURV.FLL

Situació, descripció, restes humanes aparegudes i tipologia del material. Cronologia: bronze.

111. VILASECA, S.: "Alcover (Tarragona). Cova de la Moneda". *Noticiario Arqueológico Hispánico*, I. Cuadernos, 1-3. 1952. Ministerio de Educación Nac. Madrid 1953. 279 pàgs. + LXVII làmines

Loc. pàg.: 185

Loc. document: BURV.FLL

Situació de la cova, descripció i tipologia dels materials i restes humanes. Cronologia: bronze.

112. FERRER MORRÓN, M.: “La Riba”, a *Informació Arqueològica*, 26. Gener-abril, 1978. Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació Provincial de Barcelona. 50 pàgs.

Loc pàg.: 33

Loc. document: BURV.FLL

Textualment: “En otoño de 1973, el Grupo Espeleológico Reus Ploms descubrió una cueva situada junto a las ruinas de un antiguo molino cercano al puente de salida, al W de la citada población, a la que denominó, por carecer de topónimo, «Cova dels Ossos». En la diaclasa superior, se hallaron superficialmente, sobre un potente depósito de arenas, restos humanos intensamente lixiviados, dándose noticia de la existencia, entre otros, de dos cráneos completos, un hacha pulimentada (sin especificar tipo), algunas lascas de sílex, atípicas, y abundantes restos de fauna, pertenecientes, en su mayoría, al género cáprido. Dichos materiales fueron depositados en el local social del grupo citado.”

B.4 Iberisme

113. (Sense títol), a setmanari *Juventut*, núm. 220, Valls, 3 de març de 1923, 8 pàgs.

Loc. Pàg. 6

Loc. Document: BPV

Textualment: “Continuen les excavacions en els terrenys de la partida del Vilà destinats per al nou camp d'esports, havent-se descobert aquests últims dies, a més d'importants peces de ceràmica, trossos de paret i fonaments de cases que proven a bastament que per aquells indrets hi havia existit un poble.”

114. ESTALLO, A./ PLANA, J.: “La Comissió d'Arqueologia gestiona noves excavacions al forn ibèric de Fontscaldes”, a setmanari *El Pati*, núm. 778, Valls, del 30 d'octubre de 1998. 56 pàgs.

Loc. pàgs: 27

Loc. document: BPV

S'informa d'un projecte d'urbanització dins una zona situada dins l'àmbit de protecció arqueològica del forn de Fontscaldes.

Es recullen les opinions de tècnics i de part del consistori sobre la incidència del projecte sobre el jaciment arqueològic.

115. FIGUERAS FONTANALS, Lluís M.: *El senyoriu de Celma (una aproximació històrica)*. IEV/Estudis Comarcals - 3. Valls, 1985. 241 pàgs.

Loc. pàgs.: 14-15

Loc. document: BPV

Breus notes entorn al passat arqueològic del castell de Celma. Concretament, s'anomenen jaciments ibèrics situats a les partides de can Domingo, les Codines i la Fàbrega; unes vil·les romanes situades a les partides de la Fonollosa i a can Fèlix, lloc aquest últim on van aparèixer canonades de plom avui conservades al Museu de Vilafranca del Penedès; i un denari de plata de l'emperador Valerià.

116. GAVALDÀ I TORRENTS, A.: *El llibre de Vallmoll*. Institut d'Estudis Vallencs / Estudis Comarcals, 1, Valls, 1983, 202 pàgs.

Loc. pàg.: 63-65 amb fotografies

Loc. document: BIEV

Breus notícies de les troballes del jaciment ibèric dels Garràfols i d'un sepulcre romà trobat al terme.

117. JUNYENT, E.: "Acerca de la cerámica de barniz rojo aparecida en el área ilergeta", a *Pyrenae*, 10. Crònica Arqueològica de la Universitat de Barcelona. Facultat de Filosofia i Lletres. Barcelona 1974. 210 pàgs. (pàgs. 109-133 amb dibuixos)

Loc. pàg.: 114, 119, 121, 129-132

Loc. document: BURV.FLL

Fent esment a diversos materials ibèrics realitzats en roig ilergeta, descriu les peces següents aparegudes a la nostra comarca:

- Núm. 9: Vora de bol en roig ilergeta que es conserva al MNAB sense inventariar i que, segons aquesta institució, procedeix del Serral (Fontscaldes).

- Núm. 14: Fons d'un bol en roig ilergeta amb grafit a la cara interna del seu peu que es conserva al MNAB sense inventariar i que, segons aquesta institució, procedeix del Serral (Fontscaldes).

- Núm. 17: Vora de bol en roig ilergeta que es conserva al MNAB sense inventariar i que, segons aquesta institució, procedeix de Fontscaldes.

- Núm. 21: Fragment de vora d'un atuell en roig ilergeta que es conserva al MNAB sense inventariar i que, segons aquesta institució, procedeix de Fontscaldes.

Creiem que tots aquests materials no pertanyen a Fontscaldes. Els estudis existents fins avui i la cronologia del jaciment ho fan del tot improbable. És, per tant, prou raonable pensar que estan mal classificats. El llarg temps transcorregut des de la seva excavació i emmagatzematge i els nombrosos trasllats que han sofert des d'aquell moment ho fan possible. Per tant hem de ser molt prudents sobre la circumscripció d'aquests materials a la producció de Fontscaldes.

Pebeter aparegut al Vilar
i procedent de l'antic
fons del Museu
(Foto: S. Burguete)

118. MARTINELL, C.: *Capella de N. S. del Roser i ses pintures en rajoles vi-driades. Aportació a l'estudi de l'Arqueologia Catalana*. Imp. E. Castells. Valls, 1924. 113 pàgs. amb fotografies, dibuixos i una làmina

Loc. pàg.: 46- 50

Loc. document: BPV

Petit recull de dades sobre el forn de Fontscaldes i el Vilar extretes, pel que fa al forn, de la publicació de l'IEI i d'entrevistes amb Josep Colomines, director de les excavacions.

Destaca la fotografia d'un pebeter procedent del Vilar.

119. MARTINELL, C.: "Resum històric de l'art vallenc", a *Valls Documental*. Valls, 1931, 113 pàgs.

Loc. pàg.: 26-29 amb fotografies

Loc. document: BPV

Breus notícies sobre el jaciment del Vilar i Fontscaldes. Fotografia d'un dels pebeters apareguts al Vilar.

120. MASSÓ, J.: "Una peça del Museu d'Alcover a l'exposició «Roma a Catalunya»", a *Bulletí. Centre d'Estudis Alcoverencs*. Núm. 59. Juliol-setembre 1992. 30 pàgs.

Loc. pàg.: 15 amb fotografia

Loc. document: BPV

Comentari a l'exposició "Roma a Catalunya" i, concretament, de les peces procedents de les comarques meridionals del Principat.

Pel que fa a l'Alt Camp, són exposats materials d'Alcover i Fontscaldes. D'Alcover va ser seleccionat un *guttus* de ceràmica de vernís negre procedent del poblat ibèric del Degotall.

121. SECALLIGÜELL, G.: *Els antics carrers de Valls*. Estudis Vallencs, 1989. XXVI. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 307 pàgs.

Loc. pàg.: 181, 183-186

Loc. document: BIEV

Textualment: "LA PLAÇA DE L'ESTACIÓ.

En aquest tocom, cap al s. IV a C. s'hi establí un nucli de població, és a dir, un poblat iber, que amb el pas dels segles prendria la denominació de El Vilar. Peralta circumstància, ha esdevingut una de les parts de més antigor, respecte a l'extensa configuració urbanística de Valls."

L'autor dedica un capítol al jaciment ibèric del Vilar i fa un repàs breu, concís i exacte de les característiques de l'enclavament arqueològic (extensió, cronologia, devenir històric, excavacions i tipologia de materials).

122. VENTURA I SOLÉ, D.: "Valls, síntesi històrica", a *Panoràmica valenca contemporània*. Estudis Vallencs, XVII. Valls, 1986, 247 pàgs. (pàg. 13 - 54)

Loc. pàg.: 13

Loc. document: BIEV

De manera molt breu i concisa, l'autor esmenta el passat arqueològic de la zona de Valls sense entrar en detalls ni esmentar cap jaciment concret exceptuant "el Vilar".

123. VILASECA, S.: "Valls (Tarragona). Picamoixons". *Noticario Arqueológico Hispánico*, I. *Cuadernos*, 1-3. 1952. Ministerio de Ed. Nac. Madrid 1953. 279 pàgs. + LXVII làmines

Loc. pàgs: 209

Loc. document: BURV.FLL

Textualment: "Identificación de nuevos poblados ibéricos. 1945".

Obres de construcció del nou cobert de protecció al forn de Fontscaldes. (Foto: S. Burguete)

124. “Comencen les obres de construcció de la coberta del forn ibèric de Fontscaldes”, a setmanari *El Pati*, núm. 509, Valls, 18 de juny de 1993, 56 pàgs.

Loc pàg.: 25 amb fotografia i dibuix
Loc. document: BPV

Notícia de les obres de construcció d'un nou cobert per al forn de Fontscaldes. Descripció de l'obra amb el dibuix del detall de la planta de l'edifici.

125. “El forn ibèric de Fontscaldes s'arranjarà i protegirà aviat”, a setmanari *El Pati*, núm. 386, 18 de gener de 1991, 52 pàgs.

Loc. pàg.: 35 amb fotografia

Loc. document: BPV

Notícia sobre la propera excavació del forn de Fontscaldes i de la construcció d'un nou cobert. S'esmenten els objectius de l'excavació i l'afectació del terreny per al desviament de la variant N-240.

126. “Es construirà un cobert al forn ibèric de Fontscaldes per preservar-lo de la degradació”, a setmanari *El Vallenc*, núm. 271, Valls, 11 de juny de 1993, 60 pàgs.

Loc pàg.: 32 amb fotografia

Loc document: BPV

Notícia de l'inici de les obres del nou cobert del forn ibèric de Fontscaldes.

127. GALIMANY, A.: “La ascendencia ibérica de Valls, en estado precario”, a *Programa de la Festa Major de Sant Joan*, 1967, sense numerar

Loc. document: BPV

Denúncia de l'estat d'abandonament en què es trobava el forn de Fontscaldes juntament amb la destrucció de les restes del poblat del Vilar; història del descobriment del forn, primers treballs d'excavació i posterior protecció de la resta amb un petit cobert.

128. “Membres de l'IEV participen en un curs intensiu de ceràmica ibèrica”, a setmanari *El Vallenc*, núm. 209, 30 d'abril de 1992, 56 pàgs.

Loc. pàg.: 32 amb dibuix

Loc. document: BPV

Es fa esment de la realització del curs intensiu “Les ceràmiques de Tècnica Ibèrica a la Catalunya Romana (segles II aC-I dC)” celebrat a Barcelona. Al llarg del curs es va tractar profundament la producció ceràmica del forn de Fontscaldes i es ratifica la tesi ja anunciada per S. Burguete i E. Fabra sobre la cronologia d'aquesta producció.

129. “Presenten el projecte que preservarà el forn ibèric de Fontscaldes de la degradació”, a setmanari *El Pati*, núm. 506, Valls, 11 de juny de 1993, 56 pàgines

Loc pàg.: 24 amb fotografia

Loc. document: BPV

Notícia del nou projecte de cobert per al forn de Fontscaldes. Descripció i importància del jaciment.

B.5. Món romà

130. ARCO, A. del: “La vía romana de Tarragona a Lérida”, a setmanari *La Crò-*

nica de Valls, núm. 920, Valls, 21 d'abril de 1923, 4 pàgs.

Loc. pàg.: 1

Loc. document: BPV

L'autor inicia l'article reproduint una carta de l'arqueòleg A. Blázquez on li demana dades sobre el traçat de la via romana des de Tarragona a Montblanc. Partidari del traçat Tarragona-Constantí-Vilallonga-la Masó-el Milà-Alcover-la Plana de Picamoixons-la Riba-Vilaverd, l'autor promet aprofundir les seves investigacions en aquesta línia de recerca.

131. ARCO, A. del: “La vía romana de Tarragona a Lérida”, a setmanari *La Crònica de Valls*, núm. 921, Valls, 28 d'abril de 1923, 4 pàgs.

Loc. pàg.: 1-2

Loc. document: BPV

Informació sobre la troballa d'un mil·liari a la zona de la plaça de braus de Tarragona, indret on l'autor situa l'inici de la via Aurèlia. Al costat d'aquesta troballa s'iniciava el camí vell de Constantí. Així mateix, informa que a l'actual poble del Milà s'han fet troballes de murs, sepultures de *tegulae*, àmfores, ceràmica *sigillata* i monedes, però no concreta en quin lloc o partida es van fer aquests descobriments que l'autor identifica com la vil·la Emiliana.

En arribar a aquest punt, es planteja dos itineraris a seguir: o bé cap a Alcover, la Plana, la Riba i Vilaverd, o bé la Plana passant pel Pont de Goi. Així mateix, planteja un tercer traçat per l'actual carretera de Valls arribant a Montblanc pel coll de Lilla, malgrat que assenyalava que aquest darrer traçat pertanyeria a una via secundària.

Finalment, l'autor es decanta per un itinerari que seguiria el camí reial de Tarragona-Montblanc i arribat al Milà passaria per l'actual Pont de Goi.

132. ARCO, A. del: “La vía romana de Tarragona a Lérida”, a setmanari *La Crònica de Valls*, núm. 922, Valls, 5 de maig de 1923, 4 pàgs.

Loc. pàg.: 2

Loc. document: BPV

L'autor destaca la importància arqueològica de Constantí, la Pobla de Mafumet (trobada d'una làpida sepulcral), la zona de *villae* als termes de Vilallonga, el Morell, el Rourell, la Masó i el Milà. Segons l'autor la via romana de Tarragona a Lleida es dirigiria fins a Alcover on enllaçaria amb una altra via romana la qual faria l'itinerari Salou-Reus-la Selva-Alcover i aquí, reunides en un sol traçat, seguiria fins a Montblanc.

Aquests tres articles d'A. del Arco resulten un xic confusos ja que l'autor va passant d'una afirmació a una altra sense gaires verificacions ni dóna descripcions arqueològiques de llocs i peces acceptables. Tot plegat, però, ho hem d'emmarcar dintre dels corrents historiogràfics existents a principis del segle XX.

133. BONET, M.; CORTÉS, R.; GABRIEL, R.: “Un plànol de l'aqüeducte Pont d'Armentera-Tarragona”, a *Butlletí Arqueològic*. Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Època V. Anys 1986-1987. Núm. 8-9. 322 pàgs.

Loc. pàgs.: 219-228

Loc. document: BIEV

Notícia d'un plànol datat l'any 1781, fet per Juan Antonio Rovira, situant la conducció romana que portava aigua des del riu Gaià a Tarragona. Va acompanyat

d'una memòria de l'època, la qual es transcrita a l'article.

134. ESTALLO, A.: “Troben assentaments iberoromans a Rodonyà, Alió i Montferri”, a setmanari *El Pati*, núm. 707, Valls, 23 de maig de 1997, 56 pàgs.

Loc. pàg.: 25

Loc. document: BPV

Notícia de la localització de dos assentaments iberoromans a Rodonyà, dos assentaments més a Alió i un assentament de la mateixa època i posterior al terme de Montferri.

Les localitzacions són fruit d'unes prospeccions realitzades dins el projecte de condicionament de la carretera C-246 entre Valls i el Vendrell.

135. FABRA I SALVAT, M.E.: “En favor d'una informació arqueològica fiable”, a setmanari *El Pati*, núm. 530, Valls, 26 de novembre de 1993, 60 pàgs.

Loc. pàg.: 4

Loc. document: BPV

A propòsit d'unes afirmacions aparegudes en un col·leccionable publicat per aquest setmanari, l'autora fa una revisió de la bibliografia científica, coneguda fins a la data, i que tracta el tema de la xarxa viària romana a la zona de l'Alt Camp.

Un cop analitzada i revisada tota aquesta informació, es plantegen les diferents hipòtesis existents sobre el traçat de la via Aurèlia, dels passos secundaris romans i dels camins medievals i, fins i tot, moderns existents a la nostra comarca.

136. FERRER SOLER, A.: "El poblamiento ibérico del Panadés y extensiones", a *Ampurias*, 9-10. Barcelona, 1947-48. 454 pàgs. (pàg. 272-286 amb dibuixos)

Loc. pàg.: 279-285

Loc. document: BMANT

Fa referència al poblat romà de Vilar-dida, el qual es trobaria al voltant del poble actual de Vilardida. Dóna constància de les troballes fetes fins al moment de ceràmica, vidre i un petit bronze de Constantí i Magenci (350-353). També fa referència a l'existència d'un possible forn.

L'article s'acompanya d'un petit plànol i dibuixos de ceràmica.

Sobre el jaciment romà de Font Cerve-llona (Aiguamúrcia) parla de la nombrosa ceràmica iberoromana i restes d'edificacions apareguda.

137. MAYER, M.; RODA, I.: "L'epigrafia romana a Catalunya. Estat de la qüestió i darreres troballes", a *Fonaments*, 6. Curial. Barcelona 1987. 218 pàgs. (pàgs. 193- 218)

Loc. pàg.: 209 + fotografia

Loc. document: BURV.FLL

Parla d'una inscripció llatina romana apareguda a Valls i que, segons el Museu Nacional Arqueològic de Catalunya, procedeix del poblat del Vilar. La inscripció traduïda diu: "Consagrat als déus manes Flavi Alció, o Foció, o Amició que va viure vint-i-...anys".

La datació d'aquesta inscripció no és possible abans de la fi del s. II; ni tan sols, molt probablement, abans de la meitat del s. III.

La procedència d'aquesta inscripció del Vilar és, a la llum de les actuals investigacions sobre aquest jaciment, impossible. Ni la naturalesa de la troballa ni la

datació es pot incloure dintre d'aquest jaciment. Per tant creiem que el fet que es trobi dintre dels materials guardats del Vilar al Museu Nacional Arqueològic de Catalunya es deu o bé a que s'hagi produït una barreja de materials o bé que correspongui al jaciment romà conegut com la Talaia, una vil·la romana propera al jaciment del Vilar, la qual va poder ser objecte de prospecció durant les excavacions de l'any 1923.

138. R.C.: "Culturals", a *Joc Vell i Voltes*, 9. Vilabella, maig 1971. 10 pàgs.

Loc. document: fons de l'abadia de l'església de Sant Pere (Vilabella)

Textualment: "El nen Antoni Oller, tot jugant, va trobar una moneda de bronze romana. Duu l'efígie de l'emperador Alexandre Sever, que regnà en els primers anys del s. III d.C. La llàstima és que no pot recordar-se del lloc on l'ha trobada. Ell ens ajudaria a ubicar l'antiga finca de lleure o vil·la romana que segons antics documents es diria Abella i de la que vila Abella hauria pres el nom. La moneda ha quedat també dipositada en el museu."

139. VIVES I PORTA, M.: *Reculls històrics de la vila de Bràfim*. Impremta de E. Castells. Valls, 1920. 35 pàgs. + fe d'errades i fotografies

Loc. pàgs.: 9

Loc. document: BPV

Fotografia d'un fragment de terra sigillata de la finca el Vilà. Fotografia de quatre monedes (anvers-revers) de la mateixa partida.

Diu literalment: "... en temps del que dominaven els romans, com ho demostren els restos d'un hostatge en nostre finca dita Vilà, que per les troballes sembla devia

ésser un edifici important d'aquella època, trobant-se monedes, terrissa i gerres adobades amb plom que encara conserven fragmentàriament i pedres treballades amb lo relleu d'un peu.

¿Aquell peu era de la figura d'un déu o d'un cèlebre patrici romà? Les gerres trobades devien servir per omplir-les de vi tan exquisit que produïen aquestes terres? La fantasia pren vols. ¿Qui sap si les hosts dels ausetans i missetants castigades per Warron passaren i varen romandre en aquest casal lo propi que son perseguidor...”

140. “Josep M. Vergès va descobrir part d'una necròpolis romana a la urbanització Mas Gassol d'Alcover dilluns”, a setmanari *El Vallenc*, núm. 196, 3 de gener de 1992, 56 pàgs.

Loc. pàg.: 43 amb fotografies

Loc. document: BPV

Notícia del descobriment d'una necròpoli romana al terme d'Alcover. Tipus d'enterrament, restes humanes trobades i treballs d'excavació al lloc.

B.6. Època medieval

141. “Descobertes restes humanes d'una possible necròpolis d'època neolítica al camí de Mas Llaneta d'Alcover”, a setmanari *El Vallenc*, núm. 260, 26 de març de 1993, 56 pàgs.

Loc. pàg.: 20 amb fotografies

Loc. document: BPV

Es dona la notícia del descobriment de dues tombes a la partida anomenada Mas Llaneta, a l'antic camí que va de Mont-ral a Alcover. Es fan especulacions cronològiques sobre el poblament a la zona i s'avança la possibilitat de la seva excavació. Tot

plegat s'emmarca dins la polèmica que hi havia en aquells moments sobre el traçat de la línia d'alta tensió Vandellòs II-Pierola-Rubí.

Aprofitant el mateix article, es fa un esment del jaciment paleolític de Pica-moixons.

142. “Les troballes de Mas Llaneta pertanyen a dos enterraments aïllats d'època medieval en un petit hàbitat rural”, a setmanari *El Vallenc*, núm. 262, Valls, 8 d'abril de 1993, 48 pàgs.

Loc. pàg.: 12 amb fotografies

Loc. document: BPV

Conclusions de les excavacions portades a Mas Llaneta amb una datació de les restes entre els s. X al XIII.

Així mateix, s'aprofita l'article per anunciar properes actuacions arqueològiques a la vil·la romana situada a la partida de les Cavalleries de Vallmoll, al columbari de Vila-rodona i al forn ibèric de Fontscaldes.

143. “Troben dues tombes, probablement pre-romanes, a la finca afectada pel pas de la línia d'alta tensió”, a setmanari *El Pati*, núm. 497, Valls, 26 de març de 1993, 56 pàgs.

Loc. pàg.: 8 amb fotografies

Loc. document: BPV

Es dona la notícia del descobriment de dues tombes a la partida anomenada Mas de Llaneta, a l'antic camí que va de Mont-ral a Alcover. Es fan especulacions sobre la seva possible cronologia i excavació; tot plegat s'emmarca dintre de la polèmica del traçat de la línia d'alta tensió Vandellòs II-Pierola-Rubí.

Estudis posteriors van atorgar una filiació medieval a aquests descobriments.

B.8. Arqueologia industrial

144. FABRA SALVAT, M.E.: “La Borsa d’Estudis Francesc Blasi, un punt de partida vers el concepte d’Arqueologia Industrial”, a setmanari *El Vallenc*, núm. 58, Valls, 19 de maig de 1989. 24 pàgs.

Loc. pàg.: 4

Loc. document: BPV

A partir del lliurament de la Borsa d’Estudis Francesc Blasi a un treball històric d’investigació sobre la indústria dels adobats de pell a Valls, es planteja el concepte *arqueologia industrial* per a l’estudi d’elements i estructures urbanes de caràcter industrial, la seva protecció, recuperació i potenciació amb nous plantejaments d’ús per a aconseguir noves funcionalitats privades o col·lectives.

145. GARCÍA CAZORLA, C.; MUÍÑOS I VILLAVERDE, M.J.: *Aproximació al sector de la pell a Valls (segles XVI-XX): la difícil transició de la manufactura gremial als tallers industrials*, a *Estudis Vallencs*, XXXIV. Institut d’Estudis Vallencs. Valls, 1994. pàgs. 159

Loc. pàgs.: 125-128

Loc. document: BIEV

L’obra fa poques mencions sobre l’aplicació de l’arqueologia industrial en l’estudi del món de la manufactura de la pell a Valls, però considerem interessant la relació de fàbriques d’adobats al Valls de 1900 que s’inclou dins l’apèndix documental i que podria servir com a primer contacte per a futurs estudis més aprofundits.

146. PALAU RAFECAS “EL GALO”, S.: “Els molins fariners del riu Gaià”, a *XXXV Assemblea Intercomarcal d’Estudiosos de Catalunya. III. Estudis*

Vallencs, XXIX. Valls, 1989. 365 pàgs. (pàgs. 121- 140)

Loc. document: BIEV

L’autor fa un inventari dels molins fariners de la conca fluvial del riu Gaià des de Santa Coloma de Queralt fins a Tarragona. És per això que fa una breu descripció de tots aquells molins que es troben situats dins la comarca de l’Alt Camp.

Es tracta d’un treball de localització i primer contacte necessari per introduir-se en treballs de més envergadura.

C. Altres

147. DASCA, A.; LÓPEZ, J.; ROVI-RA, J.: “Assaig de metodologia per a l’inventari i catalogació de les esteles funeràries discoïdals: l’exemple de Vilabella”, a *Les esteles discoïdals dels Països Catalans, estat de la qüestió*. Reus, 1988. 244 pàgs.

Loc. pàgs: 33-39

Loc. document: BPV

Els autors del treball utilitzen una sèrie de materials procedents del poble de Vilabella per tal d’establir una fitxa model a aplicar en l’estudi de les esteles discoïdals i provar la seva efectivitat.

148. MENCHÓN I BES, J.; RIUS MAY, P.: “Signos de oficios en estelas funerarias de Catalunya”, a *Congreso Internacional de Estelas Funerarias*. Soria, 1993. Actas, vol. II. Excma. Diputación Provincial de Soria, 1994, 733 pàgs. (653-662 pàgs.)

Loc. pàg.: 653-655 amb dibuixos

Loc. document: BMANT

Els autors fan un inventari de les esteles discoïdals conegudes a Catalunya amb motiu d’ofici.

Pel que fa a l’Alt Camp es descriuen dos exemplars: un aparegut a Alcover amb motiu de retxa d’arada i l’estela de Miramar.

149. MENCHÓN I BES, J. (amb la col·laboració de Peter Rius May): "Estelas funerarias en Catalunya, algunas piezas singulares", a *IV Congreso Internacional sobre la estela funeraria*. Donostia 1991. Cuadernos de Sección. Antropología-Etnografía, 10. Sociedad de Estudios Vascos. Donostia, 1994. 643 pàgs. (pàgs. 577-594)

Loc. pàgs.: 580, 588

Loc. document: BCAMV

Textualment: "EL MIRAMAR (ALT CAMP). En el interior de la iglesia de esta pequeña población hay una estela de piedra arenisca roja con una cara decorada

con un hombre con arco, recordando mucho la figura del «indalo» de las culturas prehistóricas."

150. MENCHÓN I BES, J.; PALOMAR I ABADIA, S.: "Les esteles funeràries discoïdals", a *Butlletí. Centre d'Estudis Alcoverencs*, núm. 41. Gener-març 1991. 38 pàgs. (pàgs. 11-13)

Loc. document: BIEV

Treball molt breu sobre les esteles discoïdals conservades al Museu d'Alcover. No es fa un estudi de tot el conjunt sinó de les tres més destacades per la seva decoració.

Estela de Miramar.
(Foto: S. Burguete)